

TÜRKAS
2026

Hukuk Komisyonu
Çalışma Kağıdı

İçindekiler

1. Önsöz	2
1.1 Genel Koordinatör Mektubu.....	2
1.2 Genel Koordinatör Mektubu.....	3
1.3 Komisyon Sekreteri Mektubu.....	4
2. Anahtar Kelimeler	5
3. Gündem Maddesi	6
3.1 Davanın Açılışı.....	6
3.2 Örgütün Hukuki Statüsü ve Misyonu	6
3.3 Türkiye Perspektifi	7
3.3.1 Türkiye'nin Irak'taki Sınır Ötesi Operasyonların Hukuksal Meşruiyeti	7
3.3.2 İkili Anlaşmalardaki Sıcak Takip Hakkı Kapsamında 1991 Öncesi Dönem	10
3.3.3 Meşru Müdafaa Hakkına Dayanan 1991 sonrası Dönem	12
3.4 Irak Perspektifi	16
3.5 Ortak Öğeler.....	20
3.5.1 Güvenlik: Parçalanmış Sınırdan Ortak Yönetilen Alana.....	20
3.5.2 Bağlantı : Stratejik Varlıklar Olarak Ticaret , Koridorlar ve Su	22
3.5.3 Avrupa Boyutu ve Politika Önerileri.....	25
4. Kaynakça	26

1. Önsöz

1.1 Genel Koordinatör Mektubu

Merhabalar, ben TÜRKAS Genel Koordinatörü Alperen Çelik.

2026 yılı, küresel jeopolitikte taşların yerinden oynadığı değil, yeni yerlerine oturduğu bir dönüm noktasıdır. Karşımızda artık geçiş sürecinde olan bir dünya değil; çok kutupluluğun kurumsallaştığı, geleneksel ittifakların sınırlarının zorlandığı ve bölgesel güç merkezlerinin kendi alanlarında oyun kurucu haline geldiği sert bir gerçeklik var. Bu yeni dönemin karakterini yalnızca askeri paktlar değil; kritik tedarik zincirlerinin kontrolü, savunma teknolojileri, siber güvenlik ve enerji hatları gibi yeni nesil güç unsurları belirliyor. İşte bu stratejik kırılma noktasında, Türk dünyası küresel denklemin tam merkezinde, vazgeçilmez bir ağırlık merkezi olarak konumlanmaktadır.

Güvenlik çalışmaları ve uluslararası ilişkiler disiplinine odaklanan biri olarak; Orta Koridorun kazandığı hayati önemi, Türkistan coğrafyasındaki derinleşen askeri ve ekonomik entegrasyonu ve Macaristan'ın Avrupa'daki pozisyonu ve değişen siyasi ekosistemi ile Türk dünyası arasında inşa ettiği stratejik köprüyü yakından takip ediyorum. Tüm bu dinamikler bize net bir gerçeği gösteriyor: Türk devletleri, tarihsel ve kültürel bağlarını somut bir jeopolitik akla dönüştürerek dünya siyasetinde aktif birer aktör haline gelmiştir.

Uluslararası sistemdeki bu dönüşümün ortasında TÜRKAS; sizler için yalnızca küresel meselelerin tartışıldığı bir simülasyon değil, geleceğin stratejik düşünce yapısını ve diplomatik kararlarını bugünden inşa eden entelektüel bir platformdur. Bu yılki platformumuzun, lise gençliğine dış politikanın teorik sınırlarını aşan derinlikli bir vizyon kazandıracağına, Türk dünyasının küresel sistemdeki yeni yönelimlerini doğru okuyabilen analitik bir zemin sunacağına ve sizleri yarının dünyasına hazırlayan seçkin bir akademik ortam yaratacağına olan inancım tamdır.

Saygılarımla,
Alperen Çelik

1.2 Genel Koordinatör Mektubu

Kıymetli katılımcılar,

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiye diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşa etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız vizyonu dört gözle bekliyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepsiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla,
Kerem Berber

1.2 Komisyon Sekreteri Mektubu

Saygıdeğer TÜRKAS'26 Hukuk Komisyonu Katılımcıları,

Öncelikle hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Ben Arda Keçe, Hidayet Aydoėan Sosyal Bilimler Lisesinde 10. sınıf öğrencisiyim. Bu konferansta Hukuk komisyonunun Komisyon Sekreteri olarak sizlerle beraber olacağım.

Bu konferansın hepimiz için hem akademik hem de organizasyonel açıdan eğsiz bir deneyim olacağına tüm kalbimle inandığımı söylemek istiyorum. Bu komisyonda diğer komisyonlardan daha farklı bir prosedür iğleyeceğiz. O yüzden sizlere sunacağımız akademik belgeleri büyük bir zen ve dikkatle okumanızı şiddetle tavsiye ediyorum,

Herhangi bir sorunuz, sorunuz, öneriniz veyahut söylemek istediğiniz bir şey olursa bana e-mail adresim (ardakeceofficial@gmail.com) aracılığıyla rahatlıkla ulaşabilirsiniz.

Saygılarımla,

Arda Keçe
Komisyon Sekreteri

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

2. Anahtar Kelimeler

Hukuki Kavramlar

- Meşru Müdafaa Hakkı
- Sıcak Takip Hakkı
- Kuvvet Kullanma Yasağı
- Egemenlik İhlali
- Toprak Bütünlüğü
- Orantılılık İlkesi
- Gereklilik İlkesi
- Aciliyet İlkesi
- Uluslararası İnsancıl Hukuk
- Devlet Dışı Aktörler
- Düşük Yoğunluklu Savaş

Uluslararası Kurumlar ve Belgeler

- Birleşmiş Milletler
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- NATO
- BM Antlaşması Madde 2/4
- BM Antlaşması Madde 51
- 688 sayılı BMGK Kararı
- 1368 sayılı BMGK Kararı
- 1373 sayılı BMGK Kararı

Örgütler ve Aktörler

- PKK
- ARGK
- HRK
- Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KRG)
- KDP (Kürdistan Demokrat Partisi)
- PUK (Kürdistan Yurtseverler Birliği)

3. Gündem Maddesi

“Birleşik Dava: Türkiye’nin Sınır Ötesi Askeri Faaliyetlerinin Irak Perspektifinden Değerlendirilişi”

3.1 Davanın Açılışı

11 Nisan 2026 tarihinde yapılan seçimler sonucunda Nizar Amedi Irak devletinin yeni cumhurbaşkanı oldu. Kendisi seçim sürecini yönetirken her zaman Türkiye’nin sınır ötesi askeri faaliyetlerinden rahatsız olduğunu kesin bir dille belirtmişti. Bu nedenden dolayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde önemli bir görevde olan eski bir arkadaşıyla bu hususu görüştü. Görüşmelerinin ardından Birleşmiş Milletlere bu konu doğrultusunda bir başvuru yaptı. Başvurusu sonucunda Birleşmiş Milletler 22 Haziran 2026 tarihinde tarafsız bir yargıç grubundan oluşan bağımsız bir mahkeme komisyonu oluşturmuştur. Bu mahkemede Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika kıtalarından katılım sağlayan 20 adet yargıç, davacı tarafı temsilen 3 adet avukat ve davalı tarafı temsilen 3 adet avukat bulunmaktadır. Davanın yönetimi Birleşmiş Milletlere bağlı herhangi bir etnik kimliğin altında bulunmayan Baş Yargıç ve Baş Yargıç Yardımcısı tarafından yürütülecektir.

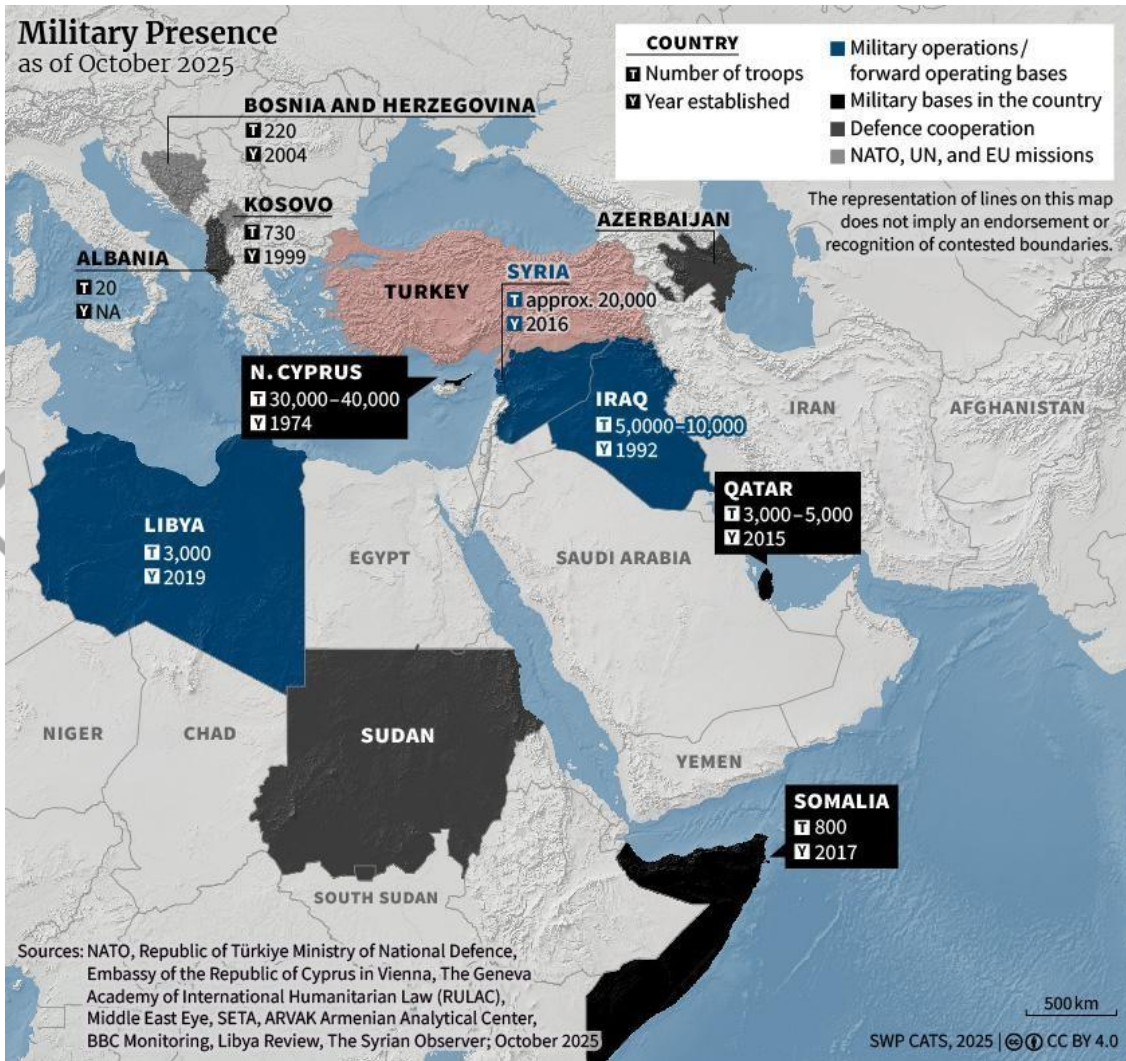
3.2 Örgütün Hukuki Statüsü ve Misyonu

İlk olarak “HRK (Hezzen Rızgariya Kürdistan-Kürdistan Kurtuluş Birliği)” adıyla kurulan ve ardından “ARGK(Arteşe Rızgariya Gele Kürdistan-Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu)” adını alan oluşum, PKK’nın silahlı kanadını oluşturmakla beraber PKK kompleksinde birinci eğilim olan gerilla tipi savaşın uygulayıcısı olmuştur. PKK’nın ulusal kurtuluşu gerçekleştirmek ve müstakil bir devlet kurmak amacıyla başlattığı mücadele, PKK’nın düzenlediği çeşitli konferans ve kongrelerde kavramsal açıdan bir gerilla savaşı olarak tanımlanmıştır. Bu boyutta PKK, kanuni savaşan kimliği kazanma hakkına sahiptir ve PKK lideri Abdullah Öcalan da bu yönde bir adım atarak 1995 yılında Cenevre Konvansiyonları’na taraf olduğunu ilan etmiştir.

İkinci eğilim doğrultusunda ise PKK, talep ettiği kimliğe uzak eylemlerin faili konumuna düşmektedir. 5-15 Mart 1994 tarihinde düzenlenen PKK III. Kongresi’nde alınan kararların ve 8-27 Ocak 1995 tarihleri arasında yapılan V. Kongre’de alınan kararların net bir biçimde gösterdiği üzere PKK; Lenin, Robespierre ve diğer terörü meşrulaştıran devrimcilerin görüşlerine bağitlanarak benimsediği “inter arma silent leges (savaşta hukuk susar)”felsefesi ile metropollerde başta bombalama olmak üzere çeşitli terör eylemi planları

yapmış ve çeşitli tarihlerde bu planları gerçekleştirmiştir. PKK'nın terör eylemi statüsündeki bu eylemleri kabaca sıralanacak olursa adam kaçırma, suikast, sabotaj, bombalı ve silahlı saldırılar ilk sırada yer alan eylemler olacaktır. PKK'nın tekrar eden bu eylemlerinde sivil halkın politik nedenlerle şiddet eylemlerinin hedefi olarak belirlendiği ve bu bağlamda halk üzerinde korkutma ve yıldırma gibi psikolojik bir baskı oluşturmak istediği kanısına varılabilir.

3.3 Türkiye Perspektifi

Türkiye'nin Sınır Dışı Askeri Varlığı (Cats Network, 2025)

3.3.1 Türkiye'nin Irak'taki Sınır Ötesi Operasyonların Hukuksal Meşrutiyeti

Temmuz 1983'te Barzani yönetimindeki Kürdistan Demokratik Partisi ile PKK arasında Dayanışma İlkeleri Anlaşması imzalanmıştır. Bölgede önemli bir siyasi nüfuz alanına sahip olan Barzani, söz konusu mutabakat sonucu oluşan inisiyatif ile "faşist bir ülke

ve Kürt halkının düşmanı'' olarak tanımladığı Türkiye'ye karşı PKK'yı desteklediğini bildirmişti. Böylece bölgesel etkinliğe sahip bir güçten aldığı destek ile PKK, Kuzey Irak bölgesine adım atarak siyasal, ekonomik ve askeri seviyelerde etkin bir manevra alanı kazanmıştır. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı dönem ve bu dönemi takip eden dönemin konjonktürel çerçevesini oluşturan İran-İrak Savaşı(1980-1988) ile oluşan güç boşluğu, Soğuk Savaş sonrası ülkelerin farklı güvenlik kaygıları neticesinde Türkiye'nin Irak politikalarına karşı çekinceli tavır sergilemeleri ve birçok ülkenin açık yahut üstü kapalı bir biçimde PKK'ya destek vermesi gibi faktörlerin yoğun etkisi sonucunda PKK, bölgede hatırı sayılır bir nüfuz kazanmıştır. Bu bölgesel güç kazanımı neticesinde PKK, Türkiye'ye karşı yürüttüğü mücadelede gerekli lojistik, finansal ve insani desteği bölgeden sağlamakta; bölgeyi adeta bir üs gibi kullanmaktadır

Daha açıcı olması için ifade etmek gerekirse: PKK, bölgeye öylesine yerleşmiş ve bölgede öylesine etkin bir konum kazanmıştır ki Kuzey Irak bölgesi için ''cephe gerisi'' tabirini kullanmaktadır. PKK ve Kuzey Irak denklemine dair bu kısa ön bilgilendirme, aynı zamanda Türkiye'nin PKK ile mücadele konseptinin odağına yerleşen sınır ötesi operasyonların gerekliliğine dair temel savları da ortaya koymaktadır. Kuzey Irak'taki güç kaymasını önlemek ve PKK'nın lojistik, ekonomik ve insan desteği kazandığı yapılanmaya darbe vurmak amacıyla Türkiye, PKK ile mücadele dahilinde kendi tabiri ile ''terör yuvası'' haline gelen Kuzey Irak bölgesine 1983 yılından itibaren çeşitli aralıklarda, çeşitli çap ve hacimlerde sınır ötesi operasyonlar düzenlemiştir. Bu operasyonları kronolojik bir biçimde sıralandırmak gerekirse:

- 10 Mayıs 1983 tarihinde Hakkari Uludere'de PKK ile girilen silahlı çatışmada üç Türk askerinin hayatını kaybetmesi üzerine 25 Mayıs 1983 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri(TSK), 7000 askeri personel ile Irak sınırında yer alan Zaho ve Amediye arasındaki bölgeye 5 km. girdi. TSK ile askeri düzeyde işbirliği içinde hareket eden Irak ordusu da PKK-KDP kamplarına karşı güney yönünden kapsamlı bir operasyon başlattı. Bu operasyonlara tepki gösteren KDP, Temmuz 1983'te PKK ile ''KDP-PKK Dayanışma İlkeleri'' adı altında bir protokol imzalayarak PKK'yı Türkiye'ye karşı verdiği mücadelesinde destekleme kararı aldı Ayrıca Kuzey Irak üzerine ikinci sınır ötesi operasyon 1984 Ekim'inde yapılmıştır.
- Çukurca Karakolu'na yapılan saldırı neticesinde 14 Türk askerinin hayatını kaybetmesi üzerine başlatılan 12 Ağustos 1986 tarihli operasyonda Barzani

kontrolündeki kaynaklara göre 165 militan öldürülmüştür. 4 Mart 1987 tarihli hava operasyonlarında Era, Sırat ve Alamiş Çevresinde konuşlanmış PKK kampları hedef alınmıştır. Operasyonların kapsam ve şiddeti PKK'nın bölgedeki varlığının sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır. Bu operasyonların ardından KDP'de baş gösteren güvenlik kaygılarına bağlı olarak PKK ile KDP arasında gerginlik başlamış; KDP, PKK'ya Türkiye'ye dönme konusundaki baskılarını şiddetlendirmiştir.

- 1991 yılında sınır ötesi operasyonlar, üç yıllık aranın ardından yoğun bir biçimde tekrar başlatılmıştır. Bölgedeki Kürt aşiretlerinin desteğinin de sağlandığı bu operasyonlarda istatistiksel manada önemli başarılar elde edilmiştir. Bu dönemde dikkat çekici olan bir diğer husus ise TSK'nın önceki dönemlerdeki gir-vur-çık politikasının aksine bölgede kalıcı olarak konuşlanmak amacıyla askeri personel ve istihbarat personelinin oluşan bir grubu bölgede bırakması olmuştur.
- 1992 yılının bahar ve yaz aylarında havadan ve karadan çeşitli kereler sınır ötesi operasyonlar düzenlenmiştir. Ekim ayı içinde düzenlenen ve 15 bin kadar askerin tank ve hava desteği altında sınırı geçtiği operasyon, 1992 yılının en kapsamlı operasyonu konumundadır. PKK'nın İran topraklarında artan etkisine karşı aynı dönemde Irak operasyonlarına bağlı bir biçimde İran üzerine de paralel operasyonlar düzenlenmiştir.
- Ocak 1994'te PKK'lılara mühimmat sağlayan ve lojistik destek veren Zeli Kampı'na hava operasyonu düzenlenmiştir. Aynı yılın Nisan ayında gerçekleştirilen kara operasyonunda TSK, 5000 asker ile sınırın 5 km. kadar içerisine girmiştir.
- 1995 yılının Mart ayında gerçekleştirilen Çelik Operasyonu, 35 bin askerin katıldığı ve söz konusu döneme kadarki en kapsamlı operasyon olmuştur. Ancak sınırdan içeri 60 km. girilen bu operasyonda istenilen sonuç alınamamıştır.
- 1996 bahar aylarında düzenlenen bir çok hava operasyonunda Zap, Haftanın ve Kumri bölgelerindeki PKK kampları bombalanmış; bu operasyonlar sonrasında Barzani, saldırılarda sivillerin de öldüğünü belirterek Türkiye'yi suçlamıştır.
- Aralık 1997'de düzenlenen ve 20 bin askeri personelin katıldığı "Çekiç Operasyonu"na KDP güçleri de bölgesel destekte bulunmuştur. 1998 yılının bahar aylarında düzenlenen "Murat Operasyonu"na 15 bin kadar askeri personel katılmış ise de söz konusu operasyon sonunda beklenen hedeflerine ulaşamamıştır

- 1999 yılında düzenlenen “Sandviç Operasyonu” sırasından hava ve kara operasyonları eşgüdümlü bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Lolan ve Hakurke’ye düzenlenen hava operasyonlarında önemli sonuçlar elde edilmiştir.
- 1998-2003 yılları arasında PKK’nın ilan ettiği tek taraflı ateşkesin de etkisiyle bölgeye yönelik kapsamlı bir operasyon gerçekleştirilmemiştir.
- 7 Ekim 2007’de 13 köy korucusunun öldürülmesi ve bu olayın hemen bir kaç gün sonrasında 13 Türk askerinin PKK tarafından düşürüldükleri pusuda hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu sıcak gelişmelerin ertesinde TBMM, 507 kabul oyuna karşın 19 ret oyuyla Irak’ın kuzeyine karşı sınır ötesi operasyonlar için tezkere verilmesini kabul etmiştir. Tezkerenin çıkması ile beraber Türk Genelkurmay’ı Irak sınırına 100 bin askerlik bir yığınak yapmış ve 21 Ekim 2007 tarihinde Kuzey Irak’a yönelik hava hareketini başlatmıştır. Hava hareketini takiben sınırlı hacimde de olsa bazı kara operasyonları da düzenlenmiştir. 16 Aralık 2007’de 50 savaş jetinin katıldığı hava operasyonlarında Türk güçleri Irak hava sahasının 90 km. içlerine kadar girmişlerdir.
- 2007 yılından itibaren Türk kuvvetlerinin kapsamlı operasyonlar düzenlediğine şahit olunmamıştır. Sınırda zaman zaman hareketlilikler yaşansa da operasyonlar daha çok hava hareketleri şeklinde tertip edilmektedir.

Çeşitli çap ve hacimlerde düzenlenen sınır ötesi operasyonlar, gerek Kuzey Irak’taki bölgesel siyasi güçlerin gerek batılı güçlerin bakış açıları nezdinde sıklıkla tartışma konusu haline getirilmiştir. Bu tartışmalar içinde PKK ve PKK’yı destekleyen yanlı bakış açılarına sahip odaklar kadar meseleye hukuksal düzlemde meşruiyet sorgusu biçiminde yaklaşanlar da mevcuttur. Çalışmanın ruhu ve objektivitenin gerekleri uyarınca Türkiye’nin Kuzey Irak operasyonları hukuksal bir düzlemde irdelendiğinde sınır ötesi operasyonlar üzerinde dönemsel bir tasnife gitmek gereği doğmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin sınır ötesi operasyonlarında birinci dönem, ikili anlaşmalardan doğan sıcak takip hakkına; ikinci dönem ise BM Anlaşmasından doğan meşru müdafaa hakkına bağlı olarak incelenmelidir.

3.3.2 İkili Anlaşmalardaki Sıcak Takip Hakkı Kapsamında 1991 Öncesi Dönem

Türkiye ile Irak arasında sınır güvenliği ve işbirliğine dair imzalanmış üç temel anlaşma bulunmaktadır:

1. 5 Haziran 1926 tarihli Sınır Anlaşması: Türkiye, İngiltere ve Irak'ın taraf olduğu anlaşma Ankara'da akdedilmiştir. İki bölümden oluşan anlaşmanın birinci bölümü taraflar arasındaki sınırı belirlerken ikinci bölümü oluşturan 6 ve 13. maddeler arası kısım, iyi komşuluk ilişkileri üzerine düzenleyici hükümlerden oluşmaktadır. Söz konusu anlaşmanın ikinci bölümünde yer alan 9. madde sınır bölgelerinde cürüm işleyip sınırın öte tarafına kaçanların tutuklanıp iade edilmesi ile ilgilidir. Bu bağlamda 9. madde üzerinden sınır bölgeleri için adli işbirliği kurulmaktadır. 12.madde “sınır bölgesinde öteki devlete karşı yöneltilmiş hiçbir propaganda örgütüne ya da kuruluşuna izin vermeyecektir.” diyerek siyasal öncelikleri yoğun olan bir güvenlik çemberi oluşturmuştur.

2. 29 Mart 1946 tarihli Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması: 5 Haziran 1926 tarihli sınır anlaşmasının ikinci bölümünün yerini alan bu anlaşma da tıpkı ilk anlaşma gibi sınır güvenliğinin sağlanmasına ve işbirliğine yönelik taahhütlerde bulunmaktadır⁷⁵. 1946 tarihli anlaşmanın 6. maddesinde sayılan 6 ek protokolden 6. ek protokolün 1. maddesine göre:

“... Taraflar, iki memleket arasındaki hududun her iki yanında 75'er kilometrelik bir bölgede çıkacak ve hudut münasebetlerinin ahengini bozacak mahiyetteki her türlü olay ve anlaşmazlığın çözülmesini sağlamak hususunda anlaşmışlardır.”

Aynı protokolün 11. maddesi:

“...hudut bölgelerinin öteki tarafın güvenlik ve ülke bütünlüğüne karşı yöneltilecek hareketler için kullanılmasına, her birinin kendi toprağında kendi takdirine bırakılan uygun tedbirlerle karşılıklı olarak engel olmayı taahhüt ederler.”

14. maddede ise:

“... taraflar hududu, silahlı şahısların taarruzlarına karşı korumak için bütün faydalı tedbirleri almayı taahhüt ederler.” denilmektedir. 6. ek protokolün 1, 11 ve 14. maddelerinin sınır güvenliğini sağlamak hususunda önemli taahhütlerde bulunduğu görülmektedir. Birçok araştırmacının yanıltığı üzere söz konusu anlaşmalar ve ek protokolleri herhangi bir biçimde sınır ötesi operasyon yahut sıcak takip hakkına müsaade etmemekte; yalnızca sınır

güvenliğinin sağlanmasına ve adli işbirliğinin koordine edilmesine yönelik kapsamlı taahhütleri barındırmaktadır.

3. 15 Ekim 1984 tarihli Türkiye-Irak Güvenlik Protokolü: Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ve Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Necdet Öztörün'un Bağdat ziyareti sırasında imzalanan protokol, her iki ülkeye de ön izin olmaksızın diğer ülke topraklarına 5. kilometreye kadar sıcak takip yapma hakkı tanımaktadır. Söz konusu anlaşma dört yıllığına akdedilmiştir. Bu bağlamda Türkiye, 1984 yılında imzalanan güvenlik protokolü ile akit devletin rızasını alarak; 1984-1988 arası dönemde gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar için hukuksal bir meşruiyet tabanına kavuşmuş olmaktadır.

3.3.3 Meşru Müdafaa Hakkına Dayanan 1991 Sonrası Dönem

1991 Körfez Savaşı'nın hemen ertesinde Saddam'ın, ayaklanan Kuzey Irak Kürtlerine karşı başlattığı operasyonlar, bir güvenlik bunalımı ve insani krizin doğmasına sebep olmuştur. Bu gelişmelerin sıcağında dönemin ABD Başkanı Bush'un 10 Nisan 1991 tarihinde bir deklarasyonla bildirdiği, 5 Nisan 1991 tarih ve 688 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı uyarınca Irak'ın, 36. paralelin kuzeyindeki topraklarda gerçekleştirebileceği her türlü askeri faaliyet yasaklanmıştır. Söz konusu BM kararı ve uygulamalarının çözümünde Kuzey Irak Bölgesi, hukuki mahiyette Irak'ın bir parçası olmaya devam ederken; fiiliyatta bir tür devletsiz alan haline gelmiştir.

688 sayılı kararın Türkiye ile PKK arasındaki dengelere sirayetini, Türkiye'nin aleyhine bir süreç evrimi olarak okumak mümkündür. 688 sayılı karar uyarınca Irak ordusunun bölgeden uzaklaştırılması ve Irak hükümetinin egemenlik yetkisinin kısıtlanması sonucu bölgede oluşan siyasi boşluk, PKK için geniş bir hareket alanı anlamına gelmektedir. Bu da hiç kuşkusuz PKK'nın Türkiye'yi hedef alan mücadelesinde ciddi bir yoğunlaşmaya sebep olan, önemli bir gelişmedir. Nitekim 1992-1995 arası dönem, Türkiye'ye yönelik saldırılar kapsamında PKK'nın en faal olduğu dönemdir. Bu yoğunluk karşısında reaksiyoner bir biçimde PKK ile mücadelesini yoğunlaştırma gereği duyan Türkiye'nin sık ve hacimli askeri operasyonları, meşru müdafaa hakkına dayandırılmaktadır. Türkiye'nin 1991 sonrası dönemde gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonların meşru müdafaa hakkı ile ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceği sorunlarının çözümü için "BM Antlaşması genelinde kuvvet

kullanma yasağı ve bu yasağın istisnaları, meşru müdafaa hakkının şartları ve silahlı çatışma tanımları” parametrelerinin çizeceği tablonun irdelenmesinde fayda vardır.

BM Antlaşması Uyarınca Kuvvet Kullanma Yasağı ve İstisnaları

BM Antlaşması 2/4. maddede hükmedildiği üzere: *“Teşkilatın üyeleri, milletlerarası münasebetlerinde gerek bir başka devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı gerek BM’nin amaçları ile telafi edilemeyecek herhangi bir surette, tehdide veya kuvvet kullanımına başvurmaktan kaçınırlar.”* Böylece BM Antlaşması bir devletin bir diğer devlete karşı tek taraflı bir biçimde kuvvet kullanmasını yasaklamaktadır. Anlaşmanın 2/3. maddesinde ise devletler arası anlaşmazlıkların uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atmayacak bir biçimde barışçı yollardan çözümlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. 2/4. madde açılımında kuvvet kullanma tehdidi ve kuvvet kullanma yasaklanırken saldırı, silahlı saldırı ve müdahale eylemleri kuvvet kullanma biçimleri olarak belirtilmiştir.

BM Antlaşması’na taraf olan devletlerin üstlendikleri bu kuvvet kullanma tehdidinde bulunmama ve kuvvet kullanmama yükümlülüklerine, geçerli ve uygulanabilir olan iki istisna durum geliştirilmiştir. Bunlardan ilki: Yetkili organ olan Güvenlik Konseyi’nin olaya el koymasına kadar geçerli olan geçici nitelikteki, devletlerin tek taraflı kuvvet kullanmaları ile ilintili meşru müdafaa halidir ve BM Antlaşması’nın 51. maddesi ile düzenlenmektedir. Kuvvet kullanma yasağına karşı ikinci istisna ise doğrudan BM kararı ile kuvvet kullanma durumudur. BM Antlaşması’nın VII. bölümü, 39.madde ile BM Güvenlik Konseyi’ne barışın tehdidi, bozulması ve saldırı durumunda tavsiyede bulunma yetkisi tanırken aynı bölümün 41 ve 42. maddeleri Güvenlik Konseyi’ne gerekli kararları alma ve tedbirlere başvurma hakkı tanımaktadır.

Meşru Müdafaa Hakkı: Temel İlkeler ve Şartlar

BM Antlaşmasında “meşru müdafaa” hakkının tanzim edildiği “Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler” başlıklı VII. bölümün 51. maddesi şu şekildedir:

“Bu anlaşmanın hiçbir hükmü, BM üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen

Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu anlaşma gereğince uluslararası barışve güvenliğin kurulması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.''

Meşru müdafaa hakkının ilkesel tanziminin yapıldığı 51.madde kapsamında, söz konusu hakkın doğal bir hak olarak gerektiğinde Güvenlik Konseyi gözetiminde kullanılmak üzere saklı tutulduğu görülmektedir. 51. maddeye yönelik öncelikli şart ise silahlı bir saldırının mevcudiyeti olarak belirlenmiştir. Diğer belirleyici şartlar ise gereklilik (barışçıl, makul yolların tüketilmiş olması), aciliyet (silahlı saldırılar ile meşru müdafaa hakkının kullanılması arasında zamansal bütünlük), orantılılık (saldırıları püskürtmek için gerekenden fazla güç kullanmama) ve bildirim (Güvenlik Konseyi'ne saldırıya ve hakkın kullanılacağına dair bilgilendirmede bulunma) olarak sıralanabilir.

Devlet Dışı Aktörlerin Silahlı Çatışmalarda Yeri

Meşru müdafaa hakkının kullanım şartı için öncelikle bir silahlı saldırı mevcudiyetinin aranıldığından bahsedilmişti. Ancak BM Antlaşması metinlerinde söz konusu silahlı saldırının özelliklerine dair herhangi bir açıklayıcı tanım yapılmamıştır. Bu bağlamda devlet dışı aktörlerin silahlı saldırı faili sayılıp sayılamayacağı; sayılacaklar ise hangi yoğunluktaki eylemlerin silahlı saldırı kapsamına alınacağına dair doktriner düzeyde hayli hararetli fi kir çatışmaları doğmuştur. BM Anlaşması'nın imza edildiği dönem ve şartları göz önünde tutulursa anlaşmanın ruhuna uygun olarak silahlı saldırı ve meşru müdafaa kavramlarının devletler arası ilişkiler ile sınırlı ve bağlantılı olduğu görülecektir.

Bu geleneksel görüş 12.12.1974 tarih ve 3314 sayılı BM Genel Kurul kararı ile daha da somutlaşmıştır. Kısaca BM Saldırı Tanımı Kararı olarak anılan bu sekiz maddelik karar, açıkça saldırının bir devletten bir başka devlete yönelerek gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca ilgili kararın 7. maddesi ile self determinasyon, özgürlük ve bağımsızlık haklarının saldırıtanımından bir zarar görmediği de vurgulanarak ulusal kurtuluş hareketlerinin hukuki konumu korunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda devletler ile devlet dışı aktörlerin münasebetleri arasında silahlı saldırı halinin varlığından söz etmek olanaklı görünmemektedir.

Uluslararası politik ve hukuki sistemin statik bir karaktere sahip olmaması sonucu yaşanan gelişmeler, oluşan tıkanıklıkların çözülmesi adına sistemi yeni kavram ve tanım

arayışlarına yönelmiştir. Nitekim devletler ile devlet dışı aktörler arasındaki uzun süreli çatışmaları tanımlayan ve genellikle terörizmle mücadele ile özdeşleştirilen “Düşük Yoğunluklu Savaş”, sonuçları itibari ile devletler arası bir savaşı aratmayabilmektedir. Gelişmelerin ışığında BM Anlaşmasına hakim geleneksel görüşün aksine uluslararası yargı organlarının içtihatları ve ilerleyen dönemlerdeki BM kararları, kavramsal olarak bu tür mücadelelerin de silahlı saldırı kapsamında değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Bu süreçte ilk olarak Uluslararası Adalet Divanı (UAD), verdiği Nikaragua Davası kararında silahlı saldırı için bir başka devlet tarafından desteklenmiş olma ve saldırı ağırlığının oranı tespitlerde bulunmuştur. UAD’ın bu kararı, dar yorumcu görüşe paralel bir çerçevede de olsa silahlı saldırı faili ve tanımına dair geleneksel görüşü esnetmiştir. Hakim geleneksel görüşteki kırılma ise 9/11 olayları sonrasında yaşanmıştır.

BM Güvenlik Konseyi, 9/11 olayları ile ilgili olarak almış olduğu 12 Eylül 2001 tarih ve 1368 sayılı kararda söz konusu eylemleri, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak nitelendirmiş ve BM Anlaşması’na uygun olarak bireysel ve ortak meşru müdafaa hakkını onaylamıştır. 29 Eylül 2001 tarihinde alınan terörizmle mücadele temalı 1373 sayılı karar ile bu hakka tekrar atıf yapılmıştır. BM tarafından alınan bu kararlar doğrultusunda doktrindeki geniş yorum etkinlik kazanmış, terör eylemlerine karşı düzenlenecek askeri müdahaleler için kolaylaştırıcı bir adım atılmıştır. Bu tabloda oluşan kuvvet kullanma ve meşru müdafaa hakkına dair genel hatlar, Türkiye’nin sınır ötesi operasyonları özeline aktarılabileceği düşünülmektedir:

Irak yönetimi ve bölgesel yönetimin Nikaragua örneğinde görüldüğü şekliyle PKK’ya açık bir desteğinin varlığından söz etmek oldukça zordur. Ancak net olan şudur ki tüm girişim ve çabalara rağmen PKK bölgedeki aktif varlığını devam ettirmekte ve Kuzey Irak üzerinden Türkiye’ye yönelik saldırılarını sürdürmektedir. PKK’nın durdurulmasına yönelik Irak ve Türkiye arasındaki tüm diyaloga rağmen bu eylemselliğin devam etmesi barışın korunması adına “soçare”nin tüketildiğini ve bu suretle sürecin meşru müdafaa için gerekli ön şartlardan olan “gereklilik” şartını taşıdığı görülmektedir. Türkiye’nin gerçekleştirdiği askeri operasyonların refleksif bir tutum ile saldırı sonrası dönemlere tekabül ediyor oluşu “aciliyet” şartının gerçekleştiğini göstermektedir.

Öte yandan Kuzey Irak’tan Türkiye’ye yönelen terör saldırıları münferit birer eylem olmaktan ziyade düzenli ve tekrarlı eylemlerdir. Bu özellik hiç kuşkusuz gereklilik şartının

güçlenmesi ile ilintilidir. Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik operasyonlarında PKK kampları olarak tabir edilebilecek nokta hedeflere odaklanılmış ve operasyonlar gerektiğinden daha uzun sürdürülmemiştir. Ezcümle mevcut Irak Devlet Başkanı Celal Talabani'nin de ifade ettiğİ üzere Türk devletinin askeri operasyonları, sınırlı ve geçici özellik taşımaktadır. Uluslararası camiada bazı çevreler bildirim şartını, meşru müdafaa hakkının olmazsa olmaz kriteri olarak değerlendirmektedir.

Kuzey Irakta Türkiye (Cats Network, 2025)

3.4 Irak Perspektifi

“Türk Savaş uçakları Kuzey Irak'ta 25 İsyancıyı Öldürdü.”

Türk ordusu, Kuzey Irak'ta yakın zamanda düzenlenen bir operasyonda 25 Kürt isyancının öldürüldüğünü açıkladı. Yapılan açıklamada, savaş uçaklarının 5-9 Eylül tarihleri arasında sınır ötesi saldırılarda 14 isyancı sığınagını vurduğı belirtildi. Yerel medyaya göre, ordunun ayrı bir açıklamasına göre, bu yıl Türkiye'nin güneydoğusunda askerler ve isyancılar arasındaki çatışmalarda 461 kişi hayatını kaybetti. Bölgede ordu ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) isyancıları arasındaki çatışmalar geçen yıl tırmandı. Ordu, isyancıları bölgeden çıkarmak için yüzlerce operasyon düzenledi.

“Etkisiz Hale Getirildi.”

Kuzey Irak'ta birkaç bin isyancının bulunduğu tahmin ediliyor ve Türk ordusu onları hedef almak için düzenli olarak Irak hava sahasını ihlal ediyor. AFP haber ajansının Türk

ordusundan aktardığına göre, "ilk veriler", Kuzey Irak'taki son hava operasyonunda 25 teröristin "etkisiz hale getirildiğini" gösteriyor. PKK, 1984'ten beri Türkiye'nin güneydoğusunda etnik bir yurt için savaşmaktadır. Türkiye, ABD ve AB tarafından terör örgütü olarak sınıflandırılmıştır. AFP'nin yerel televizyon kanalı NTV'ye dayandırdığı habere göre, ordu bu yıl Güneydoğu Türkiye'de öldüğünü açıkladığı 461 kişiden 88'i (toplamın yaklaşık beşte biri) son dokuz ayda öldürülen askerlerdi. Beş ay içinde ise 373 isyancı öldürüldü. NTV, ordunun Türk askeri operasyonlarının Hakkari, Tunceli, Siirt ve Şırnak olmak üzere güneydoğudaki dört şehre odaklandığını söylediğini aktardı. İçişleri Bakanı, yalnızca Temmuz ayının sonundan itibaren iki haftalık bir süre içinde Hakkari vilayetinde en az 115 isyancının öldüğünü söyledi. Yetkililerin açıklamasına göre, daha bir hafta önce Şırnak ilinde isyancıların düzenlediği bir saldırıda Türk güvenlik güçlerinin 10 üyesi hayatını kaybetti.

“Bağdat, Ankara'yı Irak'taki PKK'ya Yönelik Saldırıları Sona Erdirmeye Çağırıyor.”

Irak, topraklarındaki Türk askeri güçlerinin varlığına son verilmesini ve Türkiye'nin Kuzey Irak'taki Kürdistan İşçi Partisi (PKK) üyelerine yönelik saldırılarını durdurmasını talep etti. Irak hükümeti sözcüsü Ali el-Dabbagh Salı günü yaptığı açıklamada, "Bakanlar Kurulu, Irak topraklarında herhangi bir yabancı üssün veya gücün bulunmasını ve herhangi bir yabancı askeri gücün Irak topraklarına girişini reddetme kararı aldı" dedi.

Dabbagh, Türkiye'nin Irak topraklarındaki PKK mensuplarına yönelik askeri hareketinin "iyi komşuluk ilişkilerinin ilkelerine aykırı" olduğunu yineledi. Irak hükümeti sözcüsü, Irak kabinesinin "parlamentonun, Irak topraklarında yabancı güçlerin ve askeri üslerin bulunmasına veya bu güçlerin girişine izin veren, geçmişte herhangi bir yabancı devletle imzalanmış tüm anlaşmaları iptal etmesini veya uzatmamasını tavsiye ettiğini" belirtti. Bu açıklamalar, Türk hükümetinin Pazartesi günü parlamentodan, Irak'ın yarı özerk Kürt bölgesindeki PKK'ya karşı Türk askeri saldırılarına izin veren ve 17 Ekim'de sona erecek olan yetkinin yenilenmesi talebine yanıt olarak yapıldı.

Söz konusu anlaşma, eski Irak diktatörü Saddam Hüseyin tarafından 1995 yılında imzalanmış ve Türk kuvvetlerinin Irak'ın kuzey bölgelerinde Kürt grubu hedef almak üzere varlık göstermesine izin vermiştir. Dabbagh, Türk kuvvetlerinin Irak'taki askeri varlığının ve Irak'a girmelerinin "Irak'ın egemenliğinin ve güvenliğinin ihlali" olduğunu da sözlerine

ekledi. Bazı analistler, Bağdat'ın bu kararının, Irak'ta terör örgütleri yönetmekten dolayı gıyabında ölüm cezasına çarptırılan firari Irak Başkan Yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin Türkiye tarafından iade edilmemesine bir tepki olabileceğine inanıyor. Son aylarda Türk askeri güçleri ve PKK, Kürt grubun Ankara'ya karşı silahlı direnişinin başlangıcından bu yana en şiddetli çatışmalarından birini yaşadı. Temmuz ayında Bağdat, Ankara'yı Türk savaş uçaklarının kendi topraklarını ve hava sahasını "ihlal ettiği" konusunda uyardı ve Dışişleri Bakanlığı'ndan bu konuda BM Güvenlik Konseyi'ne şikayette bulunmasını istedi.

“Türk Jetleri Irak'taki Kürt İsyancıların Saklandığı Yerleri Vurdu.”

Irak'ın kuzeyindeki özerk Kürdistan bölgesinde bulunan Kandil Dağları'ndaki dört kampta yer alan Kürt hedeflerini en az 12 F-16 savaş uçağı bombaladı. AFP'ye konuşan askeri kaynaklar, Türk jetlerinin gece boyunca Kuzey Irak'taki Kürt isyancıların saklandığı yerleri bombaladığını bildirdi, ancak herhangi bir can kaybı olup olmadığı henüz netleşmedi.

Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, en az 12 F-16 savaş uçağı güneydoğudaki Diyarbakır üssünden kalkarak, yasaklı Kürt İşçi Partisi (PKK) liderliğinin saklandığına inanılan Kandil Dağları ve çevresindeki dört kampı hedef aldı. Bu son operasyon, Türk hükümetinin geçen hafta parlamentodan Irak'taki Kürt isyancı üslerine yönelik saldırılar için silahlı kuvvetlerinin yetkisini bir yıl daha uzatmasını istemesinin ardından geldi; iki taraf arasındaki çatışmalar giderek şiddetlendi. Son hava saldırısı Eylül başında Türk jetlerinin PKK'ya ait olduğundan şüphelenilen mühimmat depolarını ve sığınaklarını bombalamasıyla gerçekleşti.

“Türkiye Kürtleri: PKK Lideri Öcalan Ateşkes Çağrısında Bulundu.”

Türkiye'ye karşı savaşan Kürt isyancıların tutuklu lideri Abdullah Öcalan, yıl süren savaşın ardından ateşkes çağrısında bulundu. Öcalan ayrıca Diyarbakır şehrinde Kürt Yeni Yılı kutlamaları sırasında okunan ve alkışlarla karşılanan bir mesajda, PKK militanlarının Türkiye'den çekilmesi çağrısında bulundu.

Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, çağrıyı temkinli bir şekilde memnuniyetle karşıladı. Türkiye'nin güneydoğusunda etnik Kürtlerin vatanı için 30 yıldır süren mücadelede 40.000'den fazla insan hayatını kaybetti. Sayın Erdoğan, bu adımın "olumlu" olduğunu söyledi ancak herhangi bir ateşkesin uygulanmasının önemini vurguladı. Öcalan'ın çağrısı hayata geçirilirse Türk güvenlik güçlerinin isyancılara karşı yeni operasyonlar

düzenlemeyeceğini söyledi. PKK'nın askeri lideri Murat Karayılan, Öcalan'ın hamlesini "çok güçlü bir şekilde" desteklediğini söyledi. İki taraf arasında daha önce yapılan birçok ateşkes girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Ancak BBC'den James Reynolds'ın İstanbul'dan bildirdiğine göre, bu açıklama Kürt isyancılar ile Türk devleti arasında otuz yıldır süren çatışmayı sona erdirmeye yönelik potansiyel olarak önemli bir adım olabilir. Bu sefer Öcalan ve Sayın Erdoğan'ın -olaya karışan iki kilit isim- aracı vasıtasıyla görüştüklerine dikkat çekiyor. Muhabirimizin de belirttiği gibi, Türkiye'nin Ortadoğu'da ve nihayetinde Avrupa'da önde gelen bir güç olma hedefleri, Kürt isyancılarla 30 yıldır süren silahlı çatışmasına son vermesini gerektiriyor.

Öcalan'ın 14 yıldır hapiste olmasına rağmen Kürtler arasında hâlâ son karar verici olduğunu söylüyor. Vatan hainliğinden müebbet hapis cezası çekiyor. BBC muhabiri Güney Yıldız Diyarbakır'dan bildirdiğine göre, Öcalan'ın açıklaması yapıldığında kalabalık büyük bir sevinç çığlığı attı. Ancak duyuru bittiğinde, izleyiciler arasında bulunan İsmet adlı bir kişi, mesajda yeni bir şey olmadığını belirtti. Muhabirimize, "Kendisi 1990'lardan beri benzer barış çağrıları yapıyor" dedi. Ancak Kürt yanlısı Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) eş başkanı Gültan Kisanak daha umutlu bir açıklama yaparak BBC'ye "bu açıklama, ateşkesin teknik meselesiyle ilgili bir çağrıdan daha fazlası" dedi.

“Kürt İsyancı Grubu Türkiye'den Çekilecek.”

İSTANBUL — Türkiye'deki ana Kürt isyancı grubu olan Kürdistan İşçi Partisi (KKK), Perşembe günü yaptığı açıklamada, Türk devletiyle 30 yıllık çatışmayı sona erdirecek barış anlaşmasının bir parçası olarak, 8 Mayıs'a kadar ülkedeki tüm güçlerini geri çekeceğini belirtti.

Komşu Irak'taki Kandil dağlarındaki grubun üssünde düzenlenen nadir bir basın toplantısında konuşan PKK komutanı Murat Karayılan, isyancıların kuzey Irak'a kademeli olarak çekilmesi sırasında Türk ordusunun saldırı başlatmaması çağrısında bulundu. Karayılan, bu tür bir çatışmanın PKK'nın ateşkesini sona erdireceğini söyledi. Karayılan, Türkçe olarak okunan ve İngilizceye özetlenen bir açıklamada, PKK'nın hükümetten anlaşmanın kendi tarafını yerine getirmesini beklediği süreci özetledi; bu süreç, Kürtlere yeni bir anayasa altında daha fazla demokratik hak tanınmasını ve PKK'nın son derece etkili kurucusu Abdullah Öcalan da dahil olmak üzere Kürt tutukluların serbest bırakılmasını

içeriyordu. Ancak, Türk hükümetinin isyancıların ülkeyi terk etmeden önce silahsızlanması yönündeki taleplerini reddetti ve militanlarının silahları yalnızca öz savunma amacıyla taşıyacağını söyledi. Ayrıca, özel bir televizyon kanalı olan NTV'nin haberine göre, yabancı gözlemcilerin geri çekilmeyi her iki tarafta da herhangi bir suistimal olup olmadığını izlemesini önerdi. Parti Genel Başkan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, NTV'ye yaptığı açıklamada, "PKK'nın iradesinin, hükümetin iradesinin ve halkın iradesinin, 30 yıllık bir çatışmaya son vermek için ilk kez ortak bir amaç uğruna birleşmesi son derece umut verici" dedi. "İlk adım atıldı, bu nedenle sürecin herhangi bir provokasyon eylemi olmadan tamamlanmasını umuyoruz," dedi.

3.5 Ortak Ögeler

3.5.1 Güvenlik: Parçalanmış Sınırdan Ortak Yönetilen Alana

Çift Yönlü Güvenlik Politikası

İlk temel bulgu, Türkiye'nin Irak politikasının, yoğunlaştırılmış askeri operasyonları sürdürülen diplomatik ve kurumsal ilişkilerle birleştiren ve hem Bağdat hem de Erbil ile eş zamanlı angajmanı içeren çift yönlü bir yaklaşım haline geldiğidir. 2020'den beri ve özellikle El-Sudani hükümetinin kurulmasından sonra Ankara, federal hükümetle bağları normalleştirmeye çalışırken, Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KRG) ile yoğun ilişkilerini de sürdürmektedir. PKK'yı kontrol altına alma ve Irak'ın toprak bütünlüğünü koruma uzun süredir öncelikli konular arasında yer alırken, bu durum artık siyasi diyalog, ekonomik devlet yönetimi ve koridor politikalarını içeren daha geniş bir stratejinin içine yerleştirilmiştir.

Bu çift yönlü mantık, askeri ve diplomatik araçların bir arada kullanılmasıyla 2020 yılında belirginleşti. Bir yandan Türkiye, PKK altyapısını dağıtmak ve Irak'taki PKK kadroları ile Suriye'deki PYD/YPG güçleri arasındaki lojistik ve insani bağlantıları kesmek için gerekli olduğunu öne sürerek Kuzey Irak'taki (Metina, Zap, Avaşin ve civar bölgeler) sınır ötesi operasyonlarını genişletti. Öte yandan, hem Bağdat hem de Erbil ile ilişkilerin kurumsallaşmasında artışa tanık olduk; bu durum, üst düzey ziyaretler, ortak komiteler, güvenlik ve askeri işbirliğine ilişkin Mutabakat Zaptları ve Irak'ın 2024 yılında PKK'yı "yasaklı örgüt" olarak ilan etmesiyle karakterize edildi; bunların hepsi, tamamen tek taraflı eylemlerden ortak yönetilen güvenlik düzenlemelerine doğru bir geçişin sinyalini veriyordu.

Sonuç olarak, Irak, Türk söyleminde giderek parçalanmış bir güvenlik sınırından, Ankara'nın iç barış gündemi, PKK karşıtı stratejisi ve bölgesel hedeflerinin kesiştiği merkezi

bir bölgesel düğüme doğru kaymıştır. Bu "yeniden ayarlama", sert gücün terk edilmesinde değil, hem Bağdat hem de Erbil ile müzakere edilen daha öngörülebilir bir çerçeveye yerleştirilmesinde yatmaktadır. Daha yakın zamanlarda, "Terörsüz Türkiye" projesi, Ankara'nın Irak politikasına yeni bir iç-bölgesel boyut katmıştır. Nihayetinde iç bir proje olmasına rağmen, hem Bağdat hem de Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile işbirliğinin kritik olduğu açık bir bölgesel bileşeni vardır. Aynı zamanda, hem Erbil hem de Bağdat, sürece ve başarısına büyük ilgi göstermiştir; zira bu, Ankara ile ilişkilerini şekillendirecek ve mevcut gizli gerilimleri hafifletmeye yardımcı olacaktır.

NATO ve İttifak Boyutu

Proje ayrıca, Irak'ın NATO'nun gelişen bölge dışı duruşu ve Avrupa'nın jeopolitik emelleri için bir test alanı olarak tasvir edilebileceğini, NATO Irak Misyonu'nun (NMI) müttefik çıkarları, ABD'nin geri çekilmesi ve ittifak içi farklılıkların kesişme noktasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Türkiye burada hem kritik coğrafi konumları ve İncirlik üssü gibi diğer dayanak noktalarıyla vazgeçilmez bir müttefik olarak, hem de Kuzey Irak'taki operasyonları, PKK'yı bir tehdit olarak tanıma konusundaki ısrarı ve esnek koalisyonlara ve bölgesel "sahiplenilen" çözümlere olan tercihi nedeniyle bir karmaşıklık kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla projenin güvenlik çıktıları, NATO'nun Irak'taki varlığının kısmen Ankara'nın yeniden yapılanmasının Türkiye, müttefikler ve Iraklı muhataplar tarafından nasıl yönetildiğine bağlı olduğu argümanında birleşmektedir. Eğer terörle mücadele ve sınır güvenliği konusunda Türk-Irak işbirliği, NMI'nin danışmanlık rolü ve AB'nin güvenlik sektörü reformu çabalarıyla uyumlu hale getirilebilirse, Irak uyarlanabilir kolektif güvenlik için bir örnek teşkil edebilir. Aksi takdirde, ittifak araçları daha geçici, Türkiye merkezli düzenlemeler tarafından kenara itilme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

Riskler ve Kısıtlamalar

Güvenlik odaklı çalışmaların genelinde üç kısıtlama tekrar tekrar karşımıza çıkıyor:

Irak'taki iç parçalanma (Bağdat-Erbil anlaşmazlıkları, Kürtler arası/Irak içi rekabet, milis siyaseti) Türkiye'nin güvenlik gündemini hem mümkün kılabilir hem de engelleyebilir. Ankara'nın KDP ile yakın ilişkisi ve PUK ile gergin ilişkileri veya Irak'taki genel siyasi parçalanma, Türkiye'nin etkileşim kurabileceği gerçek anlamda "ulusal" bir Irak çerçevesini

karmaşık hale getirmektedir. İran'ın Irak'taki köklü ağıları, tamamen Türkiye-Irak güvenlik iş birliğinin kapsamını sınırlandırıyor. 7 Ekim'den sonra İran'ın bölgesel konumunun zayıflaması Ankara için fırsatlar yaratırken, Tahran silahlı gruplar, ekonomik bağlar ve alternatif bağlantı projeleri aracılığıyla nüfuzunu koruyor. Türkiye ve Irak'taki iç politika (seçim döngüleri, milliyetçi söylem, yönetim krizleri) gerilimin azaltılmasına ciddi sınırlar koymaktadır.

Türk karar vericiler, Irak'ın işbirliğine duyulan ihtiyaç ile PKK'ya karşı kararlı eylem beklentileri arasında denge kurmak zorundadır; Irak liderleri ise Türk müdahalelerine müsamaha göstermeleri ve Ankara ile bağlayıcı bir su ve güvenlik anlaşması sağlayamamaları nedeniyle eleştirilmektedir. Genel olarak proje, güvenlik ilişkilerinin ortak yönetime doğru ilerlediği, ancak Türkiye'nin önemli bir inisiyatif ve nüfuza sahip olduğu, Irak'ın ise ekonomik ve su işbirliğinden elde edeceği algılanan faydalara bağlı olduğu asimetrik bir temelde gerçekleştiği sonucuna varmaktadır.

3.5.2 Bağlantı : Stratejik Varlıklar Olarak Ticaret, Koridorlar ve Su

Türkiye'nin Orta Güç Ekonomik Devlet Yönetimi

Bağlantısallık çıktılarının temel analitik katkısı, Türkiye'nin Irak politikasını, Ankara'nın stratejik çevresini şekillendirmek için ticaret, altyapı, inşaat ve lojistiği kullandığı bir orta güç ekonomik devlet yönetimi örneği olarak çerçevelemektir. Bu ekonomik devlet yönetimi uygulamasının unsurları şunlardır:

Irak, son yıllarda ikili ticaret hacminin on milyar dolar civarında seyretmesiyle Türkiye'nin en önemli ihracat pazarlarından biri haline geldi. Irak Kürdistan Bölgesi (IKB) çok önemli bir yere sahip: IKB'de kayıtlı yabancı şirketlerin yaklaşık üçte biri Türk şirketi ve Türkiye'nin Irak'a yaptığı ihracatın büyük bir kısmı Habur/İbrahim Halil gibi IKB sınır geçiş noktalarından geçiyor. Türk firmaları, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki inşaat ve altyapı sözleşmelerine hakim konumda olup, çifte gümrük vergisi sorunlarının çözülmesi ve Bağdat'ın ortaklarını çeşitlendirme isteği sayesinde federal Irak'ta da giderek daha fazla yer almaktadır. Proje, Türkiye'nin ekonomik devlet yönetiminin sektörel olarak dengesiz olduğunu ortaya koyuyor: İnşaat, perakende ve düşük-orta teknoloji imalat sektörlerinde oldukça etkili; enerji sektöründe (yasal anlaşmazlıklar ve Körfez ve Birleşik Arap Emirlikleri aktörlerinden gelen rekabet nedeniyle) ve yüksek standartlı altyapı finansmanında ise daha kısıtlı, zira bu alanlarda AB ve çok taraflı aktörler avantajlı konumda bulunuyor.

Gelişim Yolu ve Rekabet Eden Koridorlar

Bulguların ikinci bir kümesi, Basra'daki Grand Faw limanını Türk sınırına ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlayacak 1.200 km'lik bir demiryolu ve karayolu koridoru olarak öngörülen Kalkınma Yolu Projesi (DRP) / Kuru Kanal ile ilgilidir . Irak, Türkiye, Katar ve BAE arasında Nisan 2024'te imzalanan dördü Mütakat Zaptı şu şekilde yorumlanabilir:

Irak'ı, Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz'deki darboğazları kısmen atlayarak, Körfez-Türkiye-Avrupa bağlantı eksenine dahil etme girişimi;

Türkiye'nin inşaat, lojistik ve liman sektörlerini kullanarak Irak ve Körfez'e uzanan Türkiye merkezli bir ekonomik bölgeyi güçlendirmesine olanak sağlayan bir araç; Bu durum, Irak'ın seçeneklerini çeşitlendiren ve Ankara'nın emellerini karmaşılaştıran alternatif bağlantı projeleriyle (İran'a doğru Basra-Şalamçe demiryolu; Irak-Ürdün-Mısır'ı birbirine bağlayan Yeni Levant girişimi; potansiyel Musul-Halep hatları) rekabet alanı oluşturmaktadır. KRI perspektifine ilişkin bulgularımız, ulusal altı düzeyde kritik bir boyut ekliyor. Erbil için DRP aynı anda hem fırsat hem de risk: Projeyi prensipte destekliyor, ancak Bağdat ve Ankara'nın KRG kontrolündeki Balık Habur gibi geçiş noktalarını atlayan yeni sınır kapıları (Ovaköy gibi) açması durumunda devre dışı kalmaktan korkuyor. 2017 KRI referandumundan sonra yapılan ortak Türk-Irak askeri tatbikatları, Bağdat'ın koridor politikası için kritik önem taşıyan sınır bölgeleri üzerinde daha doğrudan kontrol kurmaya çalışabileceğine dair sinyaller olarak yorumlanıyor.

Ekonomik Rakipler ve Bölgesel Parçalanma

Bağlantı çıktıları aynı zamanda Türkiye'nin faaliyet gösterdiği rekabet alanını da haritalandırıyor:

Birleşik Arap Emirlikleri, özellikle hem Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde hem de Irak'ta yüksek profilli altyapı ve enerji projelerinde başlıca rakip olarak ortaya çıktı. Ağır yaptırımlar altında bulunan İran, Irak (ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi) ile önemli ölçüde ticari ilişkilerini sürdürmekte ve özellikle Cumhurbaşkanı Peşkiyan'ın Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne yönelik girişimlerinden sonra yeni serbest ticaret bölgeleri ve sınır ötesi projeler aracılığıyla ekonomik bağlarını derinleştirmeye çalışmaktadır. Çin ve Hindistan, özellikle hidrokarbon alanında Irak için önemli ticaret ortakları olmaya devam ediyor, ancak rolleri daha mesafeli ve emtia odaklı; bu durum, Türkiye'nin yakınlığa dayalı, çeşitlendirilmiş katılımına ve düzenleyici ve siyasi engelleri aşabilen AB firmalarına alan açıyor. Bu

bağlamda, Türkiye'nin bağlantı kurma ve üretim rolü temel önemdedir ancak tartışmasız değildir. Bu rol, Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KRI) pazarlarına erişimi sürdürmeye, Bağdat ile ilişkileri yönetmeye ve Körfez ve İranlı aktörlerden gelen rekabeti yönetmeye bağlıdır.

Su, Kritik Bir Bağlantı ve Meşruiyet Sorunu Olarak

Proje, suyun potansiyel bir gerilim kaynağı olmaktan çıkıp, işbirliğine dayalı devlet yönetiminin bir sınavı haline geldiği sonucuna varmıştır.

Başlıca Bulgular Şunlardır:

2024 tarihli 10 Yıllık Su Yönetimi Anlaşması ve 2007-2011 yılları arasında çevre ve orman bakanlığı yapmış olan eski Türk özel temsilcisi Veysel Eroğlu'nun atanması, ortak barajlar (Sincar'daki Ebu Takiya, Kerbela'daki Abyad 2.0, Semeva'daki el-Haraz) ve arazi ıslah projeleri de dahil olmak üzere kurumsallaşmış ikili işbirliğine doğru bir geçişi işaret etmektedir. Türkiye, Irak'taki şiddetli kuraklığı hafifletmek için zaman zaman Ilısu Barajı'nın dolum miktarını ayarlamış ve ek su (örneğin 2025 yazında 420 m³/sn) salarak "duyarlı iş birliği" anlatısını güçlendirmiştir. Ancak Irak'ta iç hoşnutsuzluk yüksek seviyede kalmaya devam ediyor: Basra ve diğer güney illerindeki protestolar, su kıtlığını ve elektrik kesintilerini yolsuzluğa, kötü yönetime ve Türkiye'nin aşırı sömürsüne bağlıyor. Eleştirmenler, Irak'ın zayıf baraj kapasitesi ve yönetimi bağlamında, su işbirliğinin, gelecekte Türkiye'den ithal edilen hidroelektrik enerjisine potansiyel bağımlılık da dahil olmak üzere, asimetrik bağımlılığı pekiştirebileceğinden endişe ediyor.

2024 çerçevesine dayanarak, Kasım 2025'te Ankara ve Bağdat, Irak'ın Türkiye'ye petrol ihracatından elde edilen gelirlerin, Türk şirketleri tarafından Irak'ta hayata geçirilecek büyük ölçekli su altyapı projelerini finanse etmek için kullanılmasını öngören yeni bir "mekanizma" anlaşması imzaladı. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan bunu Irak tarihinin en büyük altyapı yatırımı ve ülkenin su sistemlerinin iyileştirilmesi için potansiyel bir dönüm noktası olarak nitelendirdi. Her iki taraftaki yetkililer bu "petrol karşılığı su" anlaşmasını Irak'ın su krizini hafifletebilecek ve ekonomik karşılıklı bağımlılığı derinleştirebilecek tarihi bir atılım olarak sunarken, Irak'taki yerli eleştirmenler, kıt petrol gelirlerinin Türk firmaları tarafından yürütülen projelere bağlanmasının asimetrik bağımlılığı pekiştirme ve şeffaf olmayan, elitlerin yönlendirdiği karar alma süreçlerini yeniden üretme riskini taşıdığı konusunda uyarıyor. Projemiz, su işbirliğinin ilişki için hem bir kaldıraç hem de bir zaaf olduğunu ortaya

koyuyor: Bağlantıyı destekleyebilir ve ikili ilişkilerin kurumsallaşmasını artırabilir, ancak özellikle küresel çevre krizi bağlamında, su kalitesi ve erişiminde somut iyileşmeler olmazsa, su aynı zamanda milliyetçi tepkilerin ve her iki hükümete yönelik eleştirilerin odak noktası haline gelebilir.

3.5.3 Avrupa Boyutu ve Politika Önerileri

AB'nin Ekonomik, Düzenleyici ve Güvenlik Aktörü Olarak Rolü

Güvenlik ve bağlantı alanlarındaki sonuçlara bakıldığında, AB ve üye devletlerinin Türkiye-Irak ilişkisini dolaylı ancak önemli ölçüde şekillendirdiği görülmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında, 2020 yılında AB-Irak arasındaki toplam mal ticareti yaklaşık 12 milyar ABD doları iken, AB ihracatı yaklaşık 3,9 milyar ABD dolarıydı; ancak Avrupalı yatırımcılar Irak yetkilileriyle iletişimde yaşanan zayıflıkları ve lisanslama, vergilendirme ve mülkiyet haklarına ilişkin hukuki belirsizlikleri sıklıkla dile getiriyorlar.

Altyapı ve enerji alanlarında, Avrupa (özellikle İtalyan) firmaları Kalkınma Yolu ve liman projelerinde yüklenici ve danışman olarak yer alırken, AB'nin Küresel Geçit Girişimi ve sürdürülebilirlik standartları "kaliteli altyapı" etrafındaki daha geniş söylemsel ortamı şekillendiriyor. Güvenlik cephesinde ise, AB Irak Danışma Misiyonu (EUAM Irak) ve üye devletlerin NMI'ye katkıları, AB içi öncelikler ve risk iştahları farklılık gösterse bile, Avrupa'yı Irak güvenlik sektörü reformu, sınır yönetimi ve hukukun üstünlüğü çabalarında bir ortak olarak konumlandırıyor. Projenin bulguları, Irak'ın, tıkanmış katılım sürecine rağmen, Türkiye ve AB'nin uzun vadeli çıkarlarının örtüştüğü az sayıdaki alanlardan biri olduğunu göstermektedir: istikrarlı, toprak bütünlüğünü koruyan, öngörülebilir bir enerji, ticaret ve transit ortağı olarak işlev gören ve rakip büyük güçlerin yayılma alanı haline gelmeyen bir Irak.

4. Kaynakça

Aydın, S. (2013). Birleşmiş Milletler antlaşması çerçevesinde kuvvet kullanma yasağı ve Türkiye'nin sınır ötesi harekâtlarının hukuki boyutu. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(3), 133-162.

https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_3_5.pdf

Aydın, S. (2024). A spatial analysis of Türkiye's cross-border counterterrorism operations on Iraq's stability (2004-2023). ResearchGate.

https://www.researchgate.net/publication/393091249_A_SPATIAL_ANALYSIS_OF_TURKI

Efe, İ. (2020). Türkiye'nin sınır ötesi harekâtları ve terörle mücadele: Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtları. Journal of Social and Humanities Sciences Research

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1429002>

Göçer, D. ve Altunışık, M. (2025, Aralık). Türkiye-Iraq relations: Opportunities and tensions in security and connectivity. Global Panorama.

<https://www.globalpanorama.org/en/2025/12/turkiye-iraq-relations-opportunities-and-tension-s-in-security-and-connectivity-derya-gocer-meliha-altunisik/>

Hussain, N. ve Başkan, B. (2025). Turkey's cross-border military operations in Iraq and Syria: Securitisation, domestic politics and regional order. Asian Journal of Political Science. Advance online publication.

<https://doi.org/10.1080/02185377.2025.2602425>

Kaymaz, E. (2023). Türkiye'nin sınır ötesi harekâtlarının meşruiyeti: Uluslararası hukuk perspektifinden bir değerlendirme. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 33(2), 125-150.

https://kho.msu.edu.tr/arsiv/2023_2/5.pdf

Öncel, R. (2022). Türkiye'nin sınır ötesi Pençe-Kılıç Harekâtı ve hukuki temeli. SETA Perspektif.

<https://media.setav.org/tr/dosya/2022/11/perspektif-turkiyenin-sinir-otesi-pence-kilic-harekati-ve-hukuki-temeli.pdf>

Öztürk, S. (2013). Uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkı çerçevesinde Türkiye'nin sınır ötesi harekâtları [Yüksek lisans tezi, Doğu Üniversitesi]. Doğu Üniversitesi Kütüphanesi.
<https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0015036&lng=0>

T.C. İletişim Başkanlığı. (t.y.). Sınır ötesi askeri operasyonlar.
https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/sinir-otesi-askeri-operasyonlar

Yıldız, G. (2021). Turkey's military operations in Iraq and Syria. Middle East Policy, 28(3-4), 116-129.
<https://doi.org/10.1111/mepo.12582>

Yılmaz, S. (2023). Türkiye'nin sınır ötesi askeri harekâtları. Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 10(101), 1234-1245.
<https://www.jshsr.org/index.php/pub/article/view/3072>

Yılmaz, S. (2024). Türkiye'nin sınır ötesi askeri harekâtları ve terörle mücadele stratejisi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(29).
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaujibf/article/1596805>